

EESTI LAULJATE LIIDU

MUUSIKALEHT

Läti VI üldlaulupidu

Laulupeo ühendatud kooride juhataja

P. JOSUUS

Tartumaa laulupeoks.

Anton Kasemets.

Veel paar päeva ja meie lauljaskond ruttab oma ammu oodatud suudpäevale — Tartumaa laulupeole, ruttab sinna, kus kõlasid esimest korda terve maa lauljaskonna ühised lauluhelid, pannes kindla aluse meie laulule, laulu- pidudele ja ka — rahvustundele.

Ainult üks inimiga on sellest möödunud, kuid kui põhjalikult on selle lühikese aja jooksul muutunud meie elu. See, mis tol ajal oli ainult üksikute julgemate romantilistes unistustes nõrga, ara helgina tärkamas, on nüüd saanud kauniks tõsiasjaks, ja pealegi veel mitmevõrdses, tol ajal aimamata ulatuses.

Ent see uus olukord on toonud endaga kaasa uued eluvormid, mis panevad meie peale uued ja senisest palju suuremad nõudmised. Ja seda igal alal — ka laulu ja laulu- pidude suhtes.

Kui Jannsen leidis esimese laulupeo juures, et „kõrgem laulukunst, mis pikemat ja sügavamalt ettevalmistamist nõuab, meie esimesel juubelipidul veel mitte iga kihelkonna laulja asi ei või olla“, ja sellepärast südamest rõõmustas ning oli valmis „igale lauljale musu andma“, kui laulud läksid „enam ehk vähem paremini“, kui ta seda varem julges loota, siis on see täiesti arusaadav ja loomulik, sest selle laulupeo ülesanded olid teised, nii kui Jannsen ise kirjutab, öeldes: „mitte kunstimuusiku kuulda anda, vaid oma priiuse mälestuseks rõõmsalt laulda, seda olid meie lauljad tahtnud, ja aitama, see oli hästi korda läinud“.

Tohib aga nüüd, 57 aastat hiljem, see „veel mitte“ endiselt maksev olla ja peab see „kõrgene laulukunst“ ka praegu veel ainult üksikute äravalitute asjaks jääma?

Kindlasti ei! Vaid nüüd peab see „kõrgem laulukunst“ „iga kihelkonna laulja asjaks saama“, laulu kunstiline külg peab igal pool esikohale tõusma. Seda nõuab meilt meie praegune olukord.

Laulupeod panid meie rahva laulma, laulupeod peavad ka meie laulu kunstipäraseks tegema. See peab meie nüüdise laulu- pidude suurimaks ülesandeks saama.

On ju selge, et midagi ei sünni äkki, ja ka meie laulu kunstiline külg ei saa paraneda ning tõusta järsku. See võib sündida ainult sihi- ja kavakindla töö läbi, ja peabki sündima.

IX üldlaulupeo korraldamisel tahab Lauljate Liit neid põhimõtteid esmakordselt täiel määral ellu viia. Kuid sellele pinda valmistama peavad juba nüüd korraldatavad maakonna laulupeod ja kihelkondade laulupäevad.

Maakonna laulupidudest tuleb tänavu korraldamisele ainult üks, nimelt Tartumaa oma. Kuid vastu kõige julgemaidki ootusi on see kujunenud palju laialdasemaks tavalistest maakonna laulupidudest ja, tõmmates kokku lauljaid üle terve maa, omandanud ses mõttes ülemaalse ulatuse. See on toonud endaga aga kaasa palju ettenägemata raskusi, eriti eelproovide korraldamise ja kontrolli teostamise alal, sest laulupeo korraldaja — Lauljate Liidu Tartumaa osakonna — kui noor organisatsioon ei olnud ettevalmistatud sarnasele laialdasele tööle. Kuna ka laulude õppimise aeg jäi võrdlemisi lühikeseks, siis on põhjust karta, et see ülemäärane arvuline suurus nõuab endale ohvriks tuntava osa kunstilise külje kõrgusest ja et mõnegi laulu kunstipärane ettekanne osutub „veel mitte iga kihelkonna laulja asjaks olevaks kõrgemaks laulukunstiks“.

Kuid kuna suurem osa laulupeole tulejatest kooridest on, loodetavasti, ettevalmistustööd tõsiselt teinud ja ka instruktorite ning üldjuhtide poolt on jõudu- ja võimalust mööda eelproove korraldatud, siis tahame loota, et sarnaseid „kõrgema laulukunsti“ mitte küünivaid lauljaid tegelaste hulgas koguni vähe on ja et see laulupidu suudab oma välise suurejoonelisuse juures ka meie laulukultuuri sisemist kunstilist tõusu võimsalt väljendada ning selle edaspidiseks jõudsaks tõusmiseks ergutust ja õhustust anda. Selles mõttes tervitame eelseisvat Tartumaa laulupidu südamest ja soovime sellele kõige hiilgavamat kordaminekut.

Jooni eesti muusika ajaloost.

Anton Kasemets.

(Järg 4.)

Kui juba Miina Hermann, kes oli, nagu meie eespool nägime, üleskasvanud otse meie rahvuslise ärkamisaja romantika südames ja selle tõttu oli saanud tihedamalt, kui keegi teine tolleaja muusikameestest, kokku kasvada meie rahvaga ja tema muusikaga, ei suutnud ustavaks jääda vaimustusega alustatud ja kümne aasta kestel visalt kinni peetud rajale, vaid oli sun-

nitud sellest loobuma ja võõrsilt „leiba“ otsima minema, mis ime siis, et seda tegi Törnpu, kes oli ülesse kasvanud teistsuguses õhkkonnas ja oma hariduse saanud saksa kreiskoolis.

Kuid kuidas ka nende põhjustega ei oleks, eesti muusika jäi ikkagi ilma selle suure ja produktiivse töö rikkalikust viljast ja suurtest saavutustest, mis Törnpu kui suureandeline ja väsimatu koorijuhataja teinud üle kolmekümne aasta jooksul Tallinna saksa koorilaulu edendamise alal, juhatahes Nikolai Gesangvereini ja „Liedertafeli“ koorisid. Eesti koorilaulule on ta selle kõrval saanud anda ainult väikse osa oma tööjõust, millest erilist nimetamist nõuab Tallinna Meestelaulu Seltsi meeskoori juhatamine viimase kümne aasta jooksul, millega ta äratas uuesti ellu vahepeal hoopis vaikinud meeskoori laulu ja viis selle enneolemata kõrgusele. Esimese ja ka teise kümne aasta jooksul, s. o. sel ajajärgul meie muusika ajaloos, millest meil praegu jutt ja millal ta suur koorijuhataja anne ja energia oleks olnud meie noorele laulukultuurile eriti tervitatud ja hädatarvilikud, jäi ta aga eesti kooritegevusest sootuks eemale, pühendades terve oma jõu eelnimetatud saksa laulukooridele. Ainult kahel üldlaulupeol, nimelt V-1 (1894. a.) ja VI-1 (1896. a.), kus ta esines ühendatud kooride juhatajana, said eesti laulukoorid sel ajajärgul tema nõudliku juhatamise osaliseks, kui mitte arvesse võtta tema tegevust eesti laulukooride juhatajana („Salme“ ja „Lootuse“ laulukoorid) enne konservatooriumisse astumist.

Kokkuvõetult näeme, et praegu käsitusel oleval eesti muusika arenemise kolmandal ajajärgul ei toonud ka Törnpu meie praktilisse muusikaellu mingisuguseid muudatusi, vaid see jäi endiselt asjaarmastajate juhtida ja arendada, kes seda tegid endises suunas ja vaimus.

Kui Törnpu kui koorijuhataja jäi kõnealloleval ajajärgul meie muusikaellu praktilisest osast eemale, siis ei või sedasama tema kui helilooja kohta öelda, vaid Törnpu kui helilooja on terve oma loomisjõu pühendanud eesti laulule ja komponerinud ainult eesti laule. Tema loodud laulude üldine arv ulatab saja ligi, millest rõhuv enamus on loodud meeskoorile. Trükis ilmunud ja, arvatavasti, ka loodud on need kahes järgus: osa kuni läinud aastasaja lõpuni ja osa viimase aastakümne jooksul, kuna vahepeal ei ilmunud ühtegi laulu.

Oma esimesed laulud avaldas Törnpu osalt „Laulu ja mängu lehes“, neist esimesena Eiseni sõnadele loodud laulu: „Kuldne, mu kuldne, mil kuuled sa mind“ juba 1888. aastal,

osalt „Postimehe“ muusika-lisalehes, laulupidude noodiraamatutes ja mujal. Iseseisvate kogudena selleaja looming ilmunud ei ole.

Muusikaliselt on Tüرنpu esimese ajajärgu laulud lihtsad, üldjoones õrna, eeleegilise põhitooniga tundelaulud, milles puudub küll kuigi märgatav omapärasus, kuid mis oma vabalt voolava meloodikaga ja sageli väga õnnelikult kujutatud meeleoluga on hästi lauletavad ja nauditavad, näit. „Kuju igatsus“, „Üürike“, „Uinu“, „Õhtul“ ja mitmed teised.

Kuid hoopis sügavamad sisult ja täiemad vormilt on Tüرنpu loomingus need laulud, mis ta on avaldanud ja vist ka loonud viimase aastakümne jooksul. Tundub, just kui oleks need aastad, mil Tüرنpult ei ilmunud ühtki laulu, kulutatud enesetäiendamisele ja oma inspiratsiooni süvendamisele, — niivõrd tuntavalt erinevad need esimesel ajajärgul loodud lauludest. Neist oleks eriti nimetada monumentaalne „Mu isamaa nad olid matnud“ (ilmunud 1916. a. eriväljaandena), segakoori laul „Valvur“ VIII üldlaulupeo raamatus ilmunud ja suur osa laule, mis ilmusid 1922. a. kolmes andes nime all „K. T. Meeskoorid“, millest eriti silma paistavad „Kevade tunne“, „Talvine õhtu“, „Mul lapsepõlves rääkis“, „Ei mul ole isamaja“ ja mitmed teised.

Peale koorilaulude on Tüرنpu loonud ka soololaule, mis oma südamliku lihtsuse tõttu väga lauletavad. Parimaks neist tuleb pidada müstilist „All hauas on pime“.

Nagu nägime, on Tüرنpu muusikalises tegevuses eesti muusikale kõige väärtuslikumad olnud viimased aastad, milles veel erilise teenena tuleks nimetada Eesti Lauljate Liidu asutamise mõtte algatamist, elluviimist ja selle tegevuse juhtimist seniajani.

Need ulatavad aga kõneall olevast kolmandast ajajärgust välja käesolevasse ajajärku, sellepärast jätame nende üksikasjalisema hindamise edaspidiseks seda enam, et Tüرنpu on veel praegu loov, kuigi tervislistel põhjustel praktilisest tegevusest tagasi tõmbunud.*)

(Järgneb.)

*) K. Tüرنpu' muusikalisest tegevusest vaata ka „Muusikalehes“ nr. 10 — 1925. a. ilmunud kirjutuses „Mõni sõna Konstantin Tüرنpu elutööst“.

Muusikaharrastajad, laulu- ja muusikaseltsid, uuendage „Muusikalehe“ tellimist järgmiseks pool-aastaks!

Läti VI üldlaulupidu

Anton Kasemets.

Ligi kaks aastat olid meie naabrid — lätlased — valmistanud oma esimese laulu-suurpäeva vastu vabas ja iseseisvas Latvias, mis lubas ennustada sellele kõige paremat kunstilist kordaminekut. Lauupeo algus oli määratud 19. juuni pärastlõunale, kuid juba 18. juuni hommikuks olid kokku kutsutud kõik koorid esimesele üldproovile, millele järgnes veel sama päeva õhtul teine ja iga kontserdipäeva hommikul veel üks. Et neid viimaseid jõupingutusi otsekohelelt kaasa elada ja peo korralduse üldise käiguga lähemalt tutvuneda, asusin juba neljapäeva õhtul Riia poole teele. Taevas oli kurjatootavalt hall ja piserdas peenikest vihma unisele näole, kui reede hommikul kell 7 Riia jaamaesisele astusin. Kuid pidulisi ei näe see sugugi heidutavat, sest neid aina voolab jaamast välja ja valgub kiireva jõena linna ilusate, laiade tänavate ja puisteede vahele laiali, et minna korterikomisjoni poolt juhutatud ühiskorterisse.

Kella üheksaks hakkab see lauljate hulk jälle kesklinna poole valguma, et koguneda laulupeo platsile esimesele üldproovile.

Lauupeo platsil, milleks on muudetud tore, roheliste puudega palistatud Esplanaadi plats keset linna, köidab kõige pealt tähelepanu stiilne kõlakoda, mis ehitatud dotsent P. Kunzini projekti järele ja malutab endale üle 6000 laulja. Tallinna suurest laululavast erineb see peale täiesti lahkumineva stiili veel selle poolest, et see on ehitatud kaares, mis võimaldab juhatajapuldi asetamist lauljate ligidale, kuna see meil pidi kaunis eemale jääma, ja teiseks selle poolest, et see on kaetud katusega, mis väga õnnestunult aitab häält koondada ja ka lauljatele terve esimese üldproovi kestel sadava vihma eest varju annab. Eriti huvitav on katuse enese kui ka selle kandepalkide ja toepostide konstruktsioon, mis väga praktiliselt ja omapäraselt läbiviidud. Selle vastu ei saa aga kõlakoja värvide kombinatsioone — hall ja punane — küllalt õnnestunuks pidada.

Esimesele üldproovile,

mis algab kell pool 10, on ilmunud ligi 4000 lauljat, sest Riia koorid on sellest proovist vabastatud ja osa provintsi lauljaid ei ole veel kohale jõudnud. Kuid juba seegi lauljate kogu loob silmale ilusa pildi kõlakoja tagaseina ja katuse tumepunasel foonil. Veel parema mulje saab aga kõrv, kui see kogu laulma hakkab. Sest juba esimesest laulust peale on tunda, et laulavad hästi ettevalmistatud lauljad. Ei ole siin üldjuhtidel tarvis enam vaeva näha sarnaste elementaarsete asjadega, kui seda on takti jälgimine, lausete täpne alustamine ja lõpetamine, silpide selge hääldamine jne., mille peale meie laulupidude peaproovidel kulub, tavaliselt, terve jõud ja aeg, sest kõik see on, nähtavasti, eelproovidel ära silutud ja lauljatele kindlasti verre kulutatud, vaid üldjuhid saavad asuda kohe ühiskoori kunstilisele ühtlustamisele ja laulude detailsele, muusikalisel väljatöötamisele, mis edeneb väga jõudsasti. Siin avaldub selgesti süstemaatiliselt korraldatud eelproovide suur tähtsus ja kasu, mille kohta ei saa olla kaht arvamist.

Esimesel üldproovil, mis vältas ligi kolm tundi, jõuti läbi võtta ainult osa laule, kuna ülejäänud suurema osa kallale asuti.

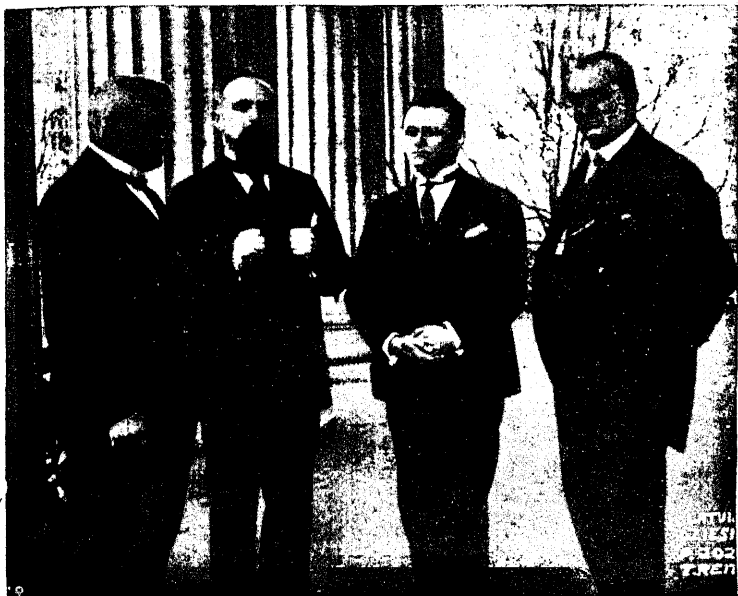
teisel üldproovil,

mis algas sama päeva õhtul kell 6. Seks ajaks oli ka vihm üle jäänud. Sellele eelproovile olid ilmunud ka Riia kooride lauljad, nii et lava oli

juba pea täis. Üksteise järele vahelduvad üldjuhid, viimistledes oma juhatada olevaid laule seni kui kella 10 on läbivõetud terve pikk, ligi 40-st laulust koosnev eeskava.

Kuid sellega pole veel ettevalmistused lõppenud, vaid ka
lauulupeo esimese päeva

varahommikul kell 7 on lauljad jälle koos, et sama päeva kontserdi eeskavas olevaid laule veel kord põhjalikult läbi võtta ja lõpulikult viimistleda. See laulupeo esimese päeva kontserdi peaproov kestis väi-

Läti VI üldlauulupeo ühendatud kooride juhatajad:
P. Josuus, A. Kalnin, T. Reiters ja E. Melngailis.

keste puhkepausidega tervelt viis tundi, nimelt kella 12-ni. Samal ajal on näha laulupeo büroos, mis asub kõlakoja tiibehituses, elavat askeldust: ajakirjanikud, koorijuhid ja kaugelt tulnud külalised muretsevad siin endile igasuguseid tarvilikke teateid ja andmeid peo kohta. Teiste seas kohtan siin Juhan Aavikut, „Postimehe“ toimetajat A. Jürgensteini, Lauljate Liidu Tartu osakonna juhatuse liiget Kirssi ja näen eemalt rahva hulgas vilksatamas Miina Hermani, kes tulnud oma kooriga Tartust, advokaat F. Karlsoni, D. Orgussaart ja mitut teist eestlast. Büroost kuulen, et Eestist on saabunud hommikuse rongiga üldse paarisaja eestlase ümber, seega hulga vähem kui oodati. Suures rahvameres kaovad need ära, kui tilk vette.

Peaproovi lõpul Esplanaadilt lahkudes ja tänavale minnes sattusid kui määratusse veekeerisesse, mille sünnitas pidulikuses elevuses lainetav inimmeri, üksteise järele kihutavad taksiautod, mis on, muu seas öelda, voori-

mehed pea täiesti välja tõrjunud, tänavanurkadel ristlevad trammid ja vahetpidamatult tuutuvad omnibusid: euroopalik Riia elab suurt ja pidulikku elu!

See pidulik elevus, mida aitab omalt poolt suurendada päikesepaisteline, kuigi veidi vilu ilm, tõusis oma haripunktile kella viieks, kus rahvas hakkas uuesti valguma Esplanaadi poole

ühendatud kooride esimesele kontserdile,

sulgudes ümbruskonna tänavatel sõidukite liikumise täiesti. Kõige selle juures oli kord eeskujulik, mida kergendas omalt poolt see, et pääsemine laulupeoplatsile oli hästi korraldatud: iga platsi jaoks oli selgete pealkirjadega varustatud erisissekäik, samuti ka auvõrrastele ja lauljatele, mis kõrvaldas muidu paratamatult tungi. Sama hästi oli korraldatud ka plat-side jaotus, nii et õige koha ülesleidmine ei teinud mingisugust raskust.

Kuna mõni päev varem olid olnud Riias verised kokkupõrked kommunistidega, siis oli korrapidamine linnas kui ka peoplatsil täielikult poliitsei kätes, keda oli eriti peoplatsil väga palju. Samal põhjusel jäi ka ära lauljate rongikäik enne kontserti ja lauljad kogunesid otse laululavale.

Kella pool kuueks on lauljad kõik lavale kogunud, sumisedes seal hiigla mesilaste perena. Seal juures on tähelepanu väärt, et pea kõik naislauljad on rahvariites, mis oma pehmete toonidega ja suures enamuses valge põhitooniga mõjub suurepäraselt. See rahvariite rohkus on erilise propaganda vilil, mille korraldas pidukomitee rahvariite kasuks, andes välja ja saates enne laulupidu kooridele kätte erilised postkaardid läti kunstnikude poolt joonistatud rahvariite kujutustega. Nende jooniste järele olidki suur osa rahvariitest valmistatud.

Mõni minut enne kella pool kuut asetaski Riia Läti seltsi esimees ühes laulupeo toimkonna esimehega prof. J. Vitoliiga kõnetooli ette 1873. a. peetud esimese laulupeo vana ja nägusa lipu, mida tervitati püstitõusmisega ja elava käteplaginaga.

Punkt pool 6 jõudis peoplatsile Läti vabariigi president J. Tschaks te ühes saatjatega. Saadetuna elavatest ovatsioonidest, asus ta varsti selle järele kõnetooli ja

avaski Läti VI üldlaulupeo

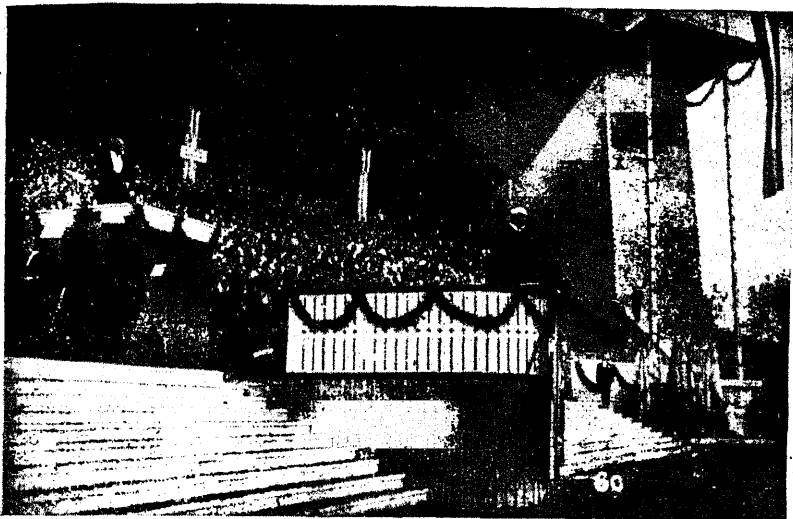
lühikese, kuid südamliku kõnega, millele järgnes Läti hümn ühendatud kooride ja sõjaväe orkestrite poolt laulupeo aujuhataja, ligi 80-aastase veteraani E. Vigneri juhatusel. Mingisuguseid muid kõnesid ja tervitusi ei olnud ette nähtud, et ära hoida sarnasel puhul paratamatult kõnede valingut, mis väsitaks asjata lauljaid ja kuulajaid ja muudaks laulupeo miitingutaoliseks koosolekuks. Selle asemel asuti kohe eeskava täitmisel, mis sisaldas 16 segakoori- ja 3 meeskoori laulu heliloojatelt E. Darsinilt, A. ja P. Jurjanilt, A. Kalninilt, E. Melngaililt, J. Salitilt, O. Schepskilt, E. Vignerilt ja J. Vitolilt.

Augustaaluks oli koraal „Ärgake, nii vahid hüüdvad“ A. Jurjani harmonisatsioonis ja ühendatud sõjaväe orkestrite kaasmängul, mida juhatas laulupeo teine aujuhataja P. Jurjan ja mida kuulati seistes ning paljastatud peadega. Koraali massiivsed akkordid kõlasid võimsalt, sünnitades tõsise, pühaliku meeleolu. Koraalile järgnesid O. Schepski kaunikõlaline „Motett“, mille T. Reiter väga stiilselt läbi viis, siis Melngaili ilus, kuid veidi venitatud „Meie isa“ ja Kalnini „137. psalm“ autorite juhatusel. Kaks viimast laulu olid suure koorile vähem tänulikud ja ei pääsenud seepärast küllalt mõjule.

Teise jaoga algas eeskava ilmalik osa, milles olid mitmed õige rasked laulud. -Kuid vaatamata sellele sooritati need kõik väga suure täpsusega

intonatsioonis ja rütmis, selgusega diktsias ja paenduvusega dünaamikas. Ka kõige raskemate laulude ja kohtade juures polnud märgata arglikku tagasihoidlikkust või umbkaudset kobamist, mis tavaline nõrga ettevalmistuse juures, vaid kõigis neis esines terve koor kindla, teadliku üksusena. Nii oli, näiteks, põhjust J. Saliti „modern“ akkordide ja ebaharilik-kude käikude tõttu väga raske „Salu“ õnnestumise eest tõsiselt mures olla, kuid vastu kõiki ootusi ületas koor väga hea juhataja Josuu juhatusel kõik raskused üllatava kindlusega, mis kindlasti lükkab ümber meil valitseva arvamise, just kui ei võiks laulupeo eeskavasse raskemaid laule võtta.

Läti VI üldlaulupidu

President **J. Tschakste** avab laulupeo. Juhataja kohal aujuhataja **E. Vigner.**

Väga mõjuvalt viis sama Josuus läbi ka J. Vitoli kauni ballaadi „Valguse loss“, ja enneaegselt õnnetumat surma saanud suureandelise helilooja E. Darsini meeleolurikka laulu „Minevik“, saavutades neis haruldase kõlavuse, eriti dramaatilistes tõusudes.

Edasi järgnesid kolm E. Melngaili laulu, neist kaks rahvalaulu Melngaili enese juhatusel. Melngail on üks omapärasematest läti heliloojate seas, kelle laulud, eriti aga rahvalaulude võrdlemisi lihtsad, kuid huvitavad väljatöötused on väga armastatud ja palju lauletavad. Ka juhatajana on ta suure temperamendiga, kindel ja kaasakiskuv. Eriti hästi õnnestusid ta juhatusel rahvalaulud „Roosiaias“ ja „Vaeselapse kiitus“.

Kolmandat jagu alustas pärast vaheega meeskoor, lauldes T. Reiteri kindlal ja energilisel juhatusel E. Darsini vägeva „Igavesti haljad on Latviya mäed“ ja E. Melngaili juhatusel kaks tema poolt huvitavalt väljatöötatud rahvalaulu, millest eriti meeldis humoristiline „Oli mul ühe roosi tõttu“.

Kuna Lätis on, nii kui meilgi, väga vähe iseseisvaid meeskoore, mis et oleks võimaldanud saada kuigi head ja mõjuvat meeskoori (nii kui seda nägime ka oma viimasel üldlaulupeol), siis olid lätlased moodustanud meeskoori kõigist segakooride meeslauljatest, mis andis ligi 2000-mehelise võimsa ja väga imposantselt mõjuva koori. Seda teed tuleks ka meil edaspidistel laulupidudel käia, kui me tahame, et meie meeskoori laul vähegi mõjuv oleks.

Kolmanda jao lõpus on jälle segakoori laulud. Neist kutsus eriti tõmmilised kiiduavaldused esile A. Kalnini „Läti hümn“, mis tuli publiku tungivalt nõudmisel korrata. Kordamisele tuli ka J. Vitoli huvitav ballaad „Beverini laulik“, milles jutustatakse, kuid eestlased kunagi piiranud Beverini kantsi (maalinna) ja pidanud selle iga silmapilk vallutama. Viimses hädas tulnud aga üks vanake („Beverini laulik“), kes tunnud eestlaste lauluarmastust, mõttele kantsi müüriil laulma hakata. Tehes seda, on ta laulnud nii ilusasti ja mõjuvalt, et eestlased on selle laulu mõjul sõjariistad maha visanud ja kantsi piiramisest loobunud, ning kants olnud seega päästetud, mida teinud ainuüksi laulu võim. T. Reiter viis selle kapitaalsete töö, samuti kui järgmised kaks P. ja A. Jurjanide poolt väljatöötatud rahvalaulu suure kindlusega ja meisterlikkusega läbi.

Esimese päeva kontsert lõppes E. Vignéri poolt seatud „Ligo“ lauluga P. Josuu juhatusel, jättes muusikaliselt kõige parema mulje. Jahedus, mis valitses alguses kuulajaskonnas ja tundus võõrastavana, vähenes lõpuks tuntavalt ja muutus elevaks vaimustuseks, mis aga siiski ei küüni- nud sarnase tiheda kontaktini lauljate ja kuulajate vahel, kui seda nägime oma viimasel üldlaulupeol. Jäädi just kui veel midagi ootama ja selle „midagi“ pidi tooma laulupeo teine, kui tähtsaim päev.

Laulupeo teine päev

algas jällegi kell 7 hommikul peaprooviga õhtuse kontserdi jaoks, kus kõik neli juhatajat vaheldamisi omi laule viimistlevad. Väsitav seismine eelmise kahe päeva pikkadel proovidel ja kontserdil, samuti ka elav askeldamine vabadel tundidel ilusas linnas ei ole lauljatele täiesti mõjuta jäänud: hääldes tundub väsimust ja jalgele otsitakse ikka sagedamini puhkust istumises lava astmele. Kuid vaatamata sellele pingutatakse jõudu nuri-sematult kella 11-ni, et aga kontserdile hästi ettevalmistatult minna.

Proovi lõpuks hakkab juba inimesi platsile valguma, sest kell 12 algab

ühendatud sõjaväe orkestrite kontsert,

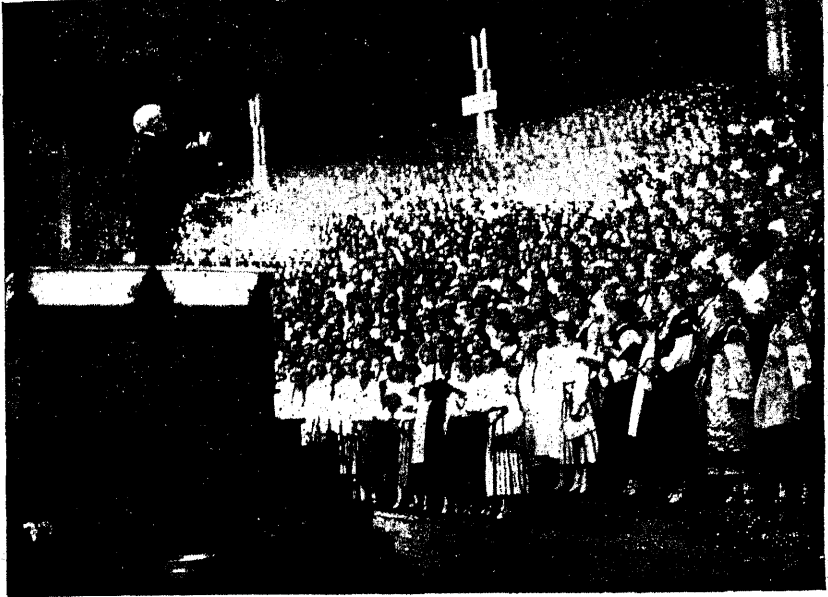
millesse on koondatud 16 orkestrit 350 mängijaga. Kontserdi eeskavas on 8 pala J. Vitoliilt, Jaan Medinilt ja E. Melngaililt, mida juhatavad vaheldamisi sõjaväe kapellmeistrid F. Koscha ja E. Kusckevits. Orkestri- paladest, millest mitmed olid huvitavad oma aine ja orkestratsiooni poolt, ei leidnud mitte kõik nii head ja kindlat esiletoomist, kui seda oleks võinud oodata elukutselistelt sõjaväe orkestritelt, mille põhjuseks olla olnud väheste proovide arv ja hiline nootide kättesaamine. Kuid üldiselt oli see kõigiti vastuvõetav ja huvitav algupäraste tööde pärast. Provintsi pasunakoored olid lätlased teadlikult peost eemale jätanud, sest puudus igasugune lootus neilt rahuldavat muusikat kuulda saada.

Ühendatud kooride teine kontsert

algas kell pool 5. Laululava on veel tihedamalt täitunud, kui eelmise päeva kontserdil, kuid servad jäävad siiski veel tühjaks, — ligi tuhat inimest mahuks veel lähedasti sinna seisma. Selle asemel on aga kuulajate platsid pea viimaseni täidetud, vaatamata sellele, et pileti hinnad ulatavad kuni 10 latini (730 Emk.). Samuti täis on ka võrest aiatagused seisuplat-

sid ja Esplanaadi ümbritsevad tänavad, kus tekkinud otse läbipääsematud inimühürid.

Eeskava algas J. Sailiti tehniliselt ja mõtteliselt raske lauluga „Karikas surnute saarel“, mis oma suurte tõusudega ja mõõnadega ning raskete harmooniatega ja teravate dissonantidega on mõeldud küll jõulisele koorile, kuid üldkoorile seab üles päris puhtalt äravõitmatud raskused. Suhteliselt aga ületas üldkoor need suured raskused kõigiti vastuvõetavalt, mis tuleb

Läti VI üldlaulupidu

P. Josuus juhatab ühendatud koore.

suures osas juhataja T. Reiteri teeneks pidada, kes on selle laulu kallal eelproovidel palju vaeva näinud. Ilusti kõlas sellele järgnev E. Darsini poeetiline „Unistuste kauguses“ ja võimsalt eelmise päeva eeskavast võetud J. Vihtoli eepiline ballaad „Beverini laulik“, mida tuli korrata, kuna sellele autorile J. Vihtolile korraldati tormiline ovatsioon.

Vähem mõjuvalt töi A. Kalnin kuuldavale oma laulud „Kodumaa“ ja „Romani tamme“, samuti ka P. Josuu Vitoli „Lipu“. Siis aga järgnes rida kergemaid laule ja rahvaviiside väljatöötusi J. Zimselt, A. ja P. Jurjanilt, Vitolilt ja noorelt heliloojalt V. Osolinilt P. Josuu ja T. Reiteri vaheldaval juhatamisel. Neist meeldisid eriti kuulajatele V. Osolini „Sõnajaala õis“ ja P. Jurjani humoristiline „See oli mees“, mida korrati ja mille autorid kutsuti välja.

Samuti suure menu osaliseks said eeskava kolmandas jaos Melngalli seatud naljasulised rahvalaulud „Kurtis kurvvalt noormeese-joodik“, „Emake mul ütles“ ja eelmise päeva eeskavast võetud „Vaeselapse kiltus“, millest esimene korrati.

Teine kontsert lõppes P. Jurjani „Ligo“-lauluga, mis aga on ülemäära pikaks venitatud ja vaheldusevaene ja mõjus seega väsitavalt.

Üldiselt õnnestus ka teise kontserdi muusikaline külg väga hästi, seda enam, et siin olid eeskavas kergemad ja väga palju lauletavat laulud.

Laulupeo kolmas päev

möödus Soome presidendi külaskäigu tähe all ja omas seega kahekordse pidulikkuse. See avaldus eriti suurejooneliselt kolmanda päeva kontserdil, mida külastas Soome president ühes Läti presidendiga ja terve diplomaatilise korpusega. Kõrgeid külalisi tervitati tormiliste ovatsioonidega ja lillesajuga. Üldkoor laulab T. Reitersi juhatusel Soome ja Läti hümne, korrates neid vaheldamisi kolm korda. Sellele järgneb üldkooride kontsert, milles korratakse eelmiste päevade laule, et külalistele demonstreerida läti omapärast muusikat ja rahvalaule.

Üldkooride esinemisele järgneval vaheajal lahkusid külalised laulupeo platsilt lillesaju ja tormiliste ovatsioonide saatel, et iatkata ametlikkude visiitide rida, mille nimestik väga pikk.

Laululavale aga koguvad ainult Riia koorid, kellel on raske ülesanne lahendada: tuua vääriliselt kuuldavale üldkoori jõust ja võimisest ülekäiva raskusega auhinnastatud laulud, millest kolm olid sümfoonia orkestri saatel. Peab ütleva, et need helitööd olid tõesti kõhasti väga rasked ja nende õppimine oli lauljatelt kui ka juhatajatelt väga palju pingutatavat tööd nõudnud. Tänuks ei võinud see töö küll olla, nii kui seda ka üldjuhid ise tunnistasid, kuid võõrastele võimaldas see pilku heita ka läti muusika sellesse osasse.

Eeskava lõpul kogusid uuesti lavale kõik lauljad ja lõpetasid laulupeo Läti hümnid võimsate helidega.

Selle lõppedes pääsesid valla tormilised ovatsioonid üldjuhtidele ja heliloojatele, keda kõiki korduvalt välja kutsuti ja austati. Kõigile üld- ja juhatajatele annetati tormiliste ovatsioonide saatel suured loorberi pärjad rahvusvärviliste lintidega, mille peale nad olid sunnitud veel kord mitut laulu juhatama. T. Reiterile annetati peale selle veel lauljate poolt tore kimp punaseid roose ja lõpuks kanneti tema kui ka laulupeo president prof. J. Vitol kätel laululavalt ära. Kauga lehvisid veel rätikud lauljate ja publikumi kätes vastastikuseks jumalagajätmiseks ja kõlavad „elagu“-hüüded, enne kui rahvalaine hakkab aeglaselt värvate poole valguma.

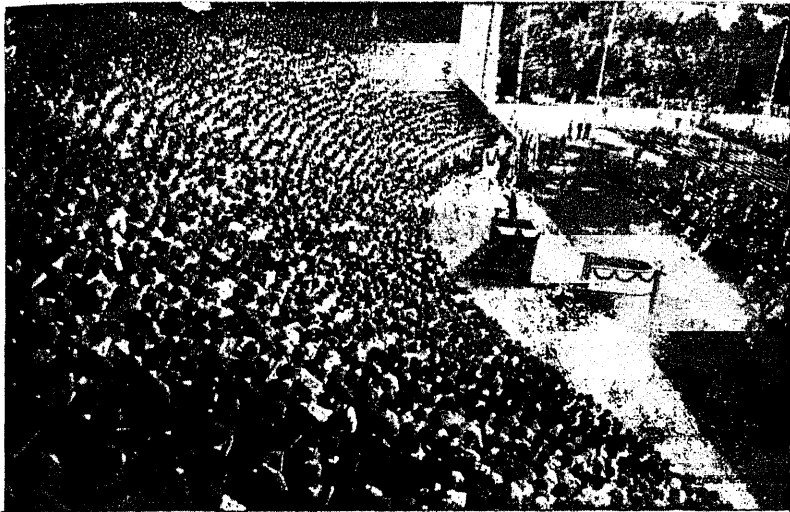
Lulupeo muusikalist külge

kokkuvõetult vaadeldes peab otsekoheselt tähendama, et see oli väga hea. Lätlased olid oma laulupeo rajanud kindlatele kunstilistele nõuetele ja selle kohaselt ka tema vastu valmistanud. Eeskava koosnes võrdlemisi rasketest lauludest, kuid süstemaatlikult korraldatud ettevalmistus ja eelproovid aitasid neid raskusi täielikult võita. Siin tuleb austavalt nimetada lauljate suurt armastust oma suurettevõtte vastu, samuti aga ka üldjuhatajate selget arusaamist oma peale võetud kohustuste suurusest ja vastutusrikkusest. Selles mõttes tuleb eriti kiitvalt nimetada noort, energilist juhti T. Reiterit, kelle juhataja olid suuremalt jaolt kõik raskemad laulud ja kes oli nende ettevalmistamise peale palju armastust, vaeva ja tõsist hoolt pühendanud. Et see polnud asjata tehtud, näitasid ülihead tagajärjed, mille hindamiseks on vähe lihtsast kiitusest. Samuti tuleb eriti kiitvalt nimetada suureandelist juhatajat P. Josuut, kes ka kõige raskemate ülesannete juures suutis jääda täielikuks peremeheks koori üle.

Läti laulu suurpäevad on möödud. Oma esimese tuleproovi on vaba Läti lauljaskond hiilgavalt läbi teinud. Olgu need tõukejõuks edaspidisele tööle neile ja mõneski asjas teenäitajaks — meile.

Mitmesugused muusikalised ettekanded VI üldlauupeo ajal.

Läti VI üldlauupeo ajal olid Riias korraldatud mitmesugused kontserdid ja ooperi ning balleti ettekanded, mis eriti väljastsõitnud külalistele andis võimaluse tutvuneda koorilaulu kõrval ka läti muusikakultuuri ja -loomingu teiste harudega — ooperiga, sümfooniaga, balletiga ja soolo-muusikaga. Kõiki kokku oli antud nii palju, et kuidagi ei jõudnud igal pool käia ja olla, kuigi püüdsin nii palju võtta kui vähegi jõudsin.

Läti VI üldlaulupidu

Ühendatud koorid laulavad **E. Melngaili** juhatusel.

Nimetatud ettekannete seeria algas juba reede õhtul sümfoonia kontserdiga Natsionaal-ooperi saalis, mille eeskava koosnes läti nimekamate heliloojate: A. Abeli, A. Jurjani, A. Kalnini, Jaan Medini, Josep Medini ja J. Vitoli valitud sümfoonilistest töödest. Nende tööde järele otsustades on meie lõunanaabrite sümfoonilise muusika loomine meie omast palju mitmekesisem ja rikkalikum ja sisaldab rohkesti suureväärtuslikku. Ettekantud eeskavast võiks eriti nimetada J. Vitoli uvertüüri „Spriditis“ ja Jaan Medini sümfoonilist poemi „Imanta“.

Solistina esines sel kontserdil **Amanda Rebane**, — suureandeline kunstnik, kelle meie nii kergel käel siit minema lasime. Juhatas suurema osa eeskavast **T. Reiter** temale omase temperamendiga ja andega. Rahvast oli aga vähe, sest Esplanaadil läks laulupeo eelproov.

Laupäeva hommikul kell pool 11 oli läti nimekama lauljanna **Malvine Vigner-Grünbergi** poolt korraldatud konservatooriumi saalis läti rahvalaulude hommik, millest meie aga, kahjuks, ei jõudnud osa.

võtta. Selle eest saime nautida sama päev kell 2 Natsionaal-ooperis T. Reitersi koori peensusteni viimistletud ettekannet. See 60-liikmeline koor, millega T. Reiter kord ka Tallinnat külastas, on nii distsiplineeritud ja reageerib nii täpselt oma juhataja iga vähemalegi tahtele, et juhataja näib mängivat sellel kui suurel vokaalinstrumentil. On selge, et kontsert, mis sisaldas suure hulga laule läti kooriliteratuuri uuemaaja loomingust ja millest mitmed olid väga rasked, mõõdus suure menu tähe all.

Sama koori poolt tuli järgmise päeva õhtul kell 8 Toomkirikus ettekandele Mendelssohni oratoorium „Elias“, millele meie ka ei jõudnud, kuid missugune ettekanne on sealolijate jutustuse ja Riia muusikaarvustajate kirjutuste järele otsustades otse hiilgav ja isegi Riias ennekuulmata olnud.

Pühapäevaste kontsertide rida algas kell 11 hommikul Natsionaal ooperi solisti Amanda Rebase kontserdiga konservatooriumi saalis rohkearvulise kuulajaskonna ees. Eeskava koosnes läti heliloojate soololauludest, mis võimaldas meil tutvuneda läti kunstlaulu loominguga, ja seda väga mitmekülgset, sest esitatud olid vanemad kui ka kõige nooremad heliloojad, viimaste hulgas ka tugevate moderniliste kolduvustega noor J. Kalnin (vana A. Kalnini poeg). Tuli jällegi veenduda, et ka kunstlaulus oleme meie oma lõunapoolsetest naabritest suure tüki taha jäänud. Kontsertandil, kes ilmutas kõigis ettekannetes toredata hääle kõrval suurt muusikaalust ja peent stiilitunnet, oli väga suur edu ja talle annetati rohkesti lilli.

Peale kirjeldatute olid samal ajal veel mitmed muud kontserdid (Melnigaili koori kontsert, A. Kalnini orel kontsert, A. Kalnini helitööde kontsert ja teised), kuid need langesid aja poolest kokku teiste ettekannetega, mis pärast meie neist osavõtta ei saanud.

Selle asemel oli meil võimalus neljal ettekandel tutvuneda läti ooperiga ja kahel korral balletiga.

Ooper on iga kultuurrahva juures sümfoonia kõrval tähtsaimaks muusikaalaks, mille edendamise, arenemise ja õitsemise eest püüavad seltskonna kõrval hoolitseda ka riigivalitsused. Sest ooper, kus on ühendatud kunstlaul sümfooniaga, on iga rahva eliitkunsti kõrguse parimaks mõõdupuuks ja väärib sellepärast ka sarnast suurt tähelepanu.

Seda tähelepanu on nähtu ja kuuldu järele otsustades väga suurel määral pühendanud oma ooperile ka Läti seltskond ja riigivalitsus. Sest Läti ooperil ei tarvitse põrmugi häbeneneda isegi vanade ooperiteatrite kõrval: tal on kaunis valik häid soliste, hästi kokkulaulnud ja -mänginud kooriansambl, peanduv ja arvurikas balletitrupp, suurearvuline ja hea orkester ning, mis tähtsaim, väga andekad ja energilised juhid, kes selle suure aparraadi kõrgetele kunstilistele nõuetele vastavalt elama panevad.

Maksab ainult nimetada, et ooperi juhtideks on sarnased dirigendid kui T. Reiter, keda ka tallinlased hästi tunnevad, ilmakuulsusega Emil Kuiper, kes angasheeritud ooperi dirigendiks kahe aasta peale ja noor Jaan Medin, koormeistriks P. J o s u u s, kes esitas ennast laulupeol kõrgeklassilise koorijuhina, reshissööriks endine Moskva Suure ooperi reshissöör P. M e l n i k o v, balletmeistriks kuulus vene balleriin A. F e o d o r o v a ja dekoraatoriks väga leidlik ja omapärane R. L i b e r t, ja meil on selge, et siin on tegemist esimeseklassi jõududega, kellelt on võimalus mõndagi loota. Ja nende esimeseklassi jõudude juurdemeelitamiseks ning kinnihoidmiseks on lätlased (ka valitsus!) tahtnud ja osanud abinõusid ning teid leida ja teevad seda ka veel praegugi (Kuperi angasheerimine!). Samal ajal lastakse aga meil suure vaevaga ja jõupingutusega jalad alla saanud ooper sama kergel käel kokku variseda ja paremad jõud laiali minna, kui omal ajal lasti ära minna suureandelisel ooperi artistil A m a n d a R e b a s e l, kes praegu löikab loorbere Riia ooperis.

Nähtud ooperitest — laupäeval Saint-Saensi „Simson ja Delila“, püha-päeval Läti noore helilooja Jaan Medini algupärane „Tuli ja öö“, esmas-päeval Bizet, „Karmen“ ja teisipäeval Verdi „Otello“ — olid lavaliselt ja dekoratiivselt kõige huvitavamad kolm viimast. Muusikalises ansambelis olid aga kõik neli ühevõrra head ja hästi nauditavad. Esimest ja viimast juhatas E. Kuper, teist — autor ja kolmandat T. Reiter, kellest eriti esimene ja viimane suurepäraselt ansambli kui ka orkestri üle valitsesid. Teisipäeval „Otello“ etendusel viibisid ka Soome ja Läti presidendid ühes saatkondadega, diplomaatiline korpus ja hulk muid kutsutud külalisi, iri-pärasest see etendus omas teatud pidulikkuse ilme. Üldse jätsid kõik kuulud kontserdid ja ooperiettekanDED kõige parema mulje meie naabrite muusika-listest püüdmistest ja saavutustest, milles leidis nii mõndagi kadestamis-väärilist.

Kroonika.

Kodumaa.

Eesti akadeemilise meeskoori kontsertsõit Ungari.

15. skp. jõudis Tartu tagasi meie akadeemiline meeskoor, kes käis oma juhataja L. Neumani juhatusel Ungaris kontserteerimas. Nimetatud kontsertsõit oli ettevõetud vastukülaskäiguna ungari üliõpilastele, kes va-rem Eestit külastasid.

Pärast väsitavat sõitu saabus koor Budapesti 4. juuni õhtul, kus teda sadamas olid vastu võtmas Budapesti üliõpilased ja akadeemiline laulu-koor, Turani seltsi esimees Dr. Aladar Bán, Budapestis viibivad eest-lased ja hulk muud rahvast. Maabujaid tervitas Dr. Bán eestikeelse kõnega ja ungari üliõpilaskoor Eesti hümniga.

Järgmise päeva õhtul oli kontsert Fr. Liszti nimelise muusika-akadee-mia saalis, mis ilusa ilma peale vaatamata oli rohkearvulise kuulajaskonna kokku tõmmanud. Teiste seas viibis kontserdil ka ilmakuulus viiulikunstnik Jenő de Hubay, kes praegu ülalnimetatud muusika-akadeemia di-rektoriks.

Meie koori lavale asudes tervitas teda rõdult ungari üliõpilaskoor Eesti hümniga, millele meie koor vastas ungarikeelse Ungari hümniga. Sellele järgneva kontserdi esimene osa koosnes klassikute töödest, mis andis ungarlastele võimaluse hinnata meie koori kunstilist tasapinda üldi-selt tuntud palade sooritamisel. Muusikalise uudisena pakkus aga ungar-lastele palju suuremat huvi kontserdi teine osa, mis sisaldas ainult eesti helitöid, seal hulgas mitu rahvalaulu. Ja et meie suures enamuses ühtlase rütmiga ja minoorse põhiheliga laulud rahutu ning eluküllase muusikaga harjunud kuumaverelistele ungarlastele õige meeltemööda olid, näitasid iga lauluga suurenevad kiiduavaldused, mis kujunesid lõpuks otse tormiliseks ovatsiooniks. Eriti meeldisid neile R. Tobiase „Eks teie tea“, mis klaveri kaasmängul ette kanti, A. Läte „Unenägu“ ja Mart Saare „Tii-tii tihane“ ja „Tipa-tapa hällilaul“, mida tuli publiku tungival nõudmisel korrata. Sama sooja vastuvõtu osaliseks said ka prof. A. Lemba klaveriettekanDED. Koorile annetati kaks loorberipärga. Järgmise päeva ajalehed töid väga kiitvaid kirjutusi eesti laulu kohta üldse ja akadeemilise meeskoori ning prof. A. Lemba ettekannete põhjal meie muusikakultuuri kohta eraldi.

7. juunil laulis koor ühes Budapesti üliõpilaskooriga ja sümfoonia or-kestriga Zoologia aias, saades väga rohkearvulise publiku poolt elavate kiiduavalduste osaliseks.

9. juunil sõideti Peci ülikooli linna, kus samuti kontserdiga esineti. Kolmepäeva sealviibimise järele alustati kodureisu Budapesti kaudu, kust südamlikke tervitusi ja õnnesoove kaasa anti.

Terve reis, mis vältas 18 päeva, õnnestus kõigiti ja jättis meile kõige kaunimad mälestused meie kaugete hõimlaste südamlikkusest ja võõraste-vastuvõtlikkusest. —ar—

Keina köster J. Sakkeus 70-aastane.

17. skp. austasid keinalased oma kauaaegist köstrit ja kooliõpetajat Johann Sakkeust tema 70 sünnipäeva puhul. Hallpea juubilar on omal ajal agaralt tegutsenud sinise koorilaulu edendamise alal. Ka on ta hea orelehitajana hulga orelisi ümbruskonnale ehitanud, mis omast kohast muusika edenemisele toeks olnud.

Sinaida Jurjevskaja mälestuse jäädvustamine.

Läinud aastal saladuslikult hukkunud lauljanna Sinaida Jurjevskaja mälestuse jäädvustamiseks on kadunu mees G. Bremer asetanud Tartus, Puiestee tän. nr. 41 maja seinale ja Elvas Pavlovi maja seinale vastavate pealkirjadega mälestustahvlid. Nimetatud majades on Sinaida Jurjevskaja, kes teatavasti Tartust pärit, omal ajal elanud.

Kultuurkapitali eelarve 1. apr. — 1. okt. kinnitatud. Tartu konservatooriumile määratud toetus maha kustutatud.

Vabariigi valitsus kinnitas 9. juunil kultuurkapitali sihtkapitalide kulude eelarved 1. aprillist kuni 1. oktoobrini üldsummas 8.710.000 marga peale, vähendades kultuurkapitali nõukogu poolt esitatud eelarve üldsummat — 9.940.000 marka — 1.230.000 marga võrra. Muu seas vähendas valitsus ka helikunsti sihtkapitali eelarve summat 550.000 marga võrra Tartu konservatooriumi toetuseks määratud summa kustutamise teel.

Tartu-Maarja koguduse organistiks

valiti koguduse nõukogu poolt Tartu konservatooriumi oreliklassi õpilane A. Karafin.

Väljamaa.

Läti VI üldlaulupeol üle 6000 väljamaalase.

Ametlikkude andmete järele on Läti VI üldlaulupeost kuuljatena osa võtnud üle 6000 väljamaalase igast kandist, isegi Ameerikast. Peale võõrastemajade oli väliskülastajate jaoks laulupeo korteribürool üle 6000 erakorteri registreeritud, mis kõik tarvitajaid leidsid.

Läti VI üldlaulupidu ka aineliselt väga hästi õnnestunud.

Nagu Riia lehtedest näha, on Läti VI laulupidu õnnestunud ka aineliselt väga hästi, jättes umbes 100.000 latti (üle 7 miljoni Emk.) puhast ülejääki, millest asutatakse fond tulevaste laulupidude korraldamiseks ja Läti muusikakultuuri edendamiseks.

Läti VI üldlaulupeol 130.000 kuulajat käinud.

Läti VI üldlaulupeol on käinud laupäeval 35.000, pühapäeval 40.000, esmaspäeval 40.000 ja sõjaväe orkestrite kontserdil 15.000 inimest, seega kokku 130.000 kuulajat. Kuna piletihinnad olid võrdlemisi kallid (45—730 Emk.), siis ulatab üldine sissetulek 20.000.000 Eesti margani.

Väljaandja: Eesti Lauljate Liit. — Vastutav toimetaja: Anton Kasemets.
A/S „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk uul. 42.